

Geliş Tarihi / Received: 07/11/2023 Kabul Tarihi / Accepted: 20/12/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE VERİLEN "ŞİİR MECMUALARI" DERSİNİN MESTAP PROJESİNE KATKILARI VE BAZI ÖNERİLER

CONTRIBUTIONS OF THE "POETRY
COLLECTIONS" COURSE GIVEN IN
GRADUATE EDUCATION TO THE
MESTAP PROJECT AND SOME
SUGGESTIONS

Prof. Dr. Sebahat DENİZ

Marmara Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: sebahat@marmara.edu.tr

Orcid: 0000-0001-7116-8589

Öz¹

2012 yılında başlayan "Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)" klasik Türk edebiyatı araştırmalarına çok önemli katkı sağlayan bir projedir. Bu proje kapsamında bugüne kadar pek çok mecmua gün yüzüne çıkarılmış ve ilim âleminin hizmetine sunulmuştur. Türk kültür ve edebiyatının pek çok hazinesini içinde barındıran mecmuaların tamamının gün yüzüne çıkarılması, Türk kültür ve edebiyatının önemli dinamikleri olan kültürel unsurların da daha net bir şekilde ortaya konulmasına vesile olacaktır. Bu sebeple bu hazinelerin tamamının ortaya çıkması ve içeriğinin belirlenmesi çok büyük önem arz etmektedir. Bu süreci hızlandırmak için her türlü platformu harekete geçirmek gerekmektedir. Bu platformlardan biri de lisansüstü eğitimidir. Bu makalede buna örnek olarak Marmara Üniversitesi Doktora programı müfredatında yer alan "Şiir Mecmuaları" dersinin MESTAP projesi kapsamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Ders kapsamında hazırlanan YÖK Tez sisteminde kayıtlı olan mecmua tezlerinin MESTAP projesi ve tablonun kullanımı açısından durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda lisansüstü eğitime seçmeli ders olarak "şiir mecmuaları" dersinin konulmasının ve bu derste projeye katkı sağlayacak çıktılar elde edilecek uygulamalı çalışmaların yapılması önerisi üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mecmua, şiir, MESTAP, tablo, lisansüstü eğitim.

Abstract

Started in 2012, the "Systematic Classification of Poetry Collections Project (MESTAP)" is a project that makes a valuable contribution to classical Turkish literature research. Within the scope of this project, many collections of poetry (*mecmuas*) have been brought to light and made available to the scholarly community. The unearthing of all of the mecmuas, embodying many treasures of Turkish culture and literature, will be instrumental in revealing the essential components of Turkish culture and literature. For this reason, it is of great importance to uncover all of these treasures and determine their content. It is necessary to use all possible platforms to accelerate this process. One of these platforms is postgraduate education. In this article, the evaluation of the "Poetry Collections" course in the curriculum of the Marmara University Ph.D. program was carried out within the scope of the MESTAP project. It was tried to determine the status of the mecmua theses registered in the YÖK Thesis system prepared within the scope of the course in terms of the MESTAP project and the use of the tables. At the end of the article, it is suggested that a course on "poetry collections" be introduced as an elective course to postgraduate education and that applied studies be carried out in this course to obtain practical outputs that will contribute to the project.

Keywords: Mecmua (collection), poetry, MESTAP, chart/table, graduate education.

¹ Bu makale, 15 Haziran 2023'te İstanbul'da düzenlenen III. Mestap Çalıştayı'nda, aynı adla sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

GİRİŞ

Türk kültür ve edebiyatının kırkambarı olan mecmualar (düzenli mecmualar ve cönkler), içerisinde pek çok hazine barındırmaktadırlar. Türk kültürünün dinamikleri arasında olan ve duadan vefke, halk tababetinden önemli tarihî olayların kayıtlarına kadar hemen her konuda pek çok folklorik malzemeyi barındıran mecmua ve cönkler, aynı zamanda Türk edebiyatının (hem halk edebiyatı hem divan edebiyatı) her nazım şekli ve türüne örnekler sunması bakımından da son derece önemlidir. Na't, lugaz, muamma, medhiye, şehrengiz mecmuaları gibi bazı tür mecmuaları, içindeki örneklerden hareketle, türlere ait bugüne kadar bilinen kalıplaşmış tanımların değişmesine veya genişletilmesine vesile olmuştur. Bu sebeple mecmuaların tamamının gün yüzüne çıkarılıp incelenmesi çok büyük önemi haizdir.

Mecmualar konusunda bugüne kadar pek çok çalışma yapılmış, tanımı, şekli, içeriği, tasnifi konusunda değerli fikirler üretilmiş; kütüphanelerde yer alan bazı mecmualar gün yüzüne çıkarılmıştır.² Bu sebeple burada bu bilgileri tekrarlama yoluna gidilmemiştir.

Prof.Dr. Mehmet Fatih Köksal tarafından 2012 yılında başlatılan “Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP)” bu manada son derece takdire şayan bir faaliyettir. Bu proje sayesinde yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde bulunan mecmuaların içerikleri belirlenecek ve alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için çalıştığı konuyla ilgili malzemeye kolayca ulaşması sağlanmış olacaktır. Böylece zamanı daha ekonomik kullanma ve daha fazla malzemeye ulaşma, daha doğru ve sağlıklı sonuca ulaşma imkânı sunulmuş olacaktır.

Bugüne kadar gördüğümüz kadarıyla alanın pek çok mensubu bu projeyi benimsemiş bulunmakta ve yaptıkları tezlerle ve makalelerle projeye katkı sağlamaktadır.³ Ancak yine de bunun yeterli boyutta olmadığı görülmektedir. Hâlen üniversitelerimizde devam etmekte olan pek çok mecmua tezi mevcuttur. Bunların bir kısmının başlığında MESTAP kapsamında olduğu belirtilmiş, bir kısmında ise belirtilmemiştir.

YÖK Tez verilerine göre üniversitelerimizde yakın zamana kadar (2023) şiir mecmualarının yanı sıra ilahiyat ve güfte mecmuaları da dâhil olmak üzere 600'ü yüksek lisans, 25'i doktora olmak üzere toplam 625 mecmua tezi yapılmıştır. Bunlar arasında sadece 156 tez başlığında MESTAP'a yer verilmiştir. MESTAP'ın başladığı 2012 yılından bu yana proje kapsamında değerlendirilebilecek tamamlanmış ve YÖK Tez sistemine işlenmiş olan tezlerin yıllara göre dağılımı şu şekildedir: 2014 (1), 2015 (2), 2016 (1), 2017 (5), 2018 (10), 2019 (30), 2020 (16), 2021 (33), 2022 (40), 2023 (18). MESTAP tablosuna yer veren tezlerin 2018 yılından itibaren artış gösterdiği ve hızla

² Söz konusu çalışmalar için bk. (Gıynaş, 2011).

³ 2020 yılına kadar hazırlanan şiir mecmuaları ve METSAP çalışmaları için bk. (Süngü, 2020).

çoğaldığı görülmektedir. Henüz tamamlanmamış devam eden tezler dolayısıyla 2023 yılı tamamlandığında bu sayının daha da artacağı düşünülmektedir.⁴

Mecmua konusunda yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımına bakıldığında en fazla tez yapılan üniversite Marmara Üniversitesi'dir. 2011 yılından 2019 yılı sonuna kadar yapılan şiir mecmuası çalışmalarını kapsayan istatistiki bir çalışma yapan Zeynep Süngü, bu konuda “58 yüksek lisans tezi ile en çok Marmara Üniversitesinde şiir mecmuası hakkında çalışma yapıldığı görülmektedir. 21 yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezi ile Cumhuriyet Üniversitesi ikinci sırada yer alırken 20 yüksek lisans tezi ile üçüncü sırada da Sakarya Üniversitesi bulunmaktadır.”) şeklinde tespitte bulunmuştur (Süngü, 2020: 1047). Bu çalışmanın hazırlandığı zaman itibarıyla YÖK Tez veri sistemine göre Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde 2001 yılından bugüne kadar şiir mecmuaları üzerine 2’si Türk Dili Anabilim Dalında 107’si Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında olmak üzere toplam 109 tez yapılmıştır. Bunların 105’i yüksek lisans, 4’ü doktora tezi olarak hazırlanmıştır. MESTAP projesinin başlamasından bu yana şiir mecmuaları üzerine üniversitemizde 5’i doktora, 95’i yüksek lisans olmak üzere 100 tez yapılmıştır.⁵

Tezler hazırlanırken bazı mecmualar bütün olarak bir tez öğrencisi, bazı mecmualar ise (özellikle çok hacimli mecmualar) iki veya daha fazla tez öğrencisine paylaştırılarak hazırlanmıştır. Buna göre Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde toplam 40 manzum mecmua tez olarak hazırlanmıştır. Bu mecmualar:

1. Pervane Beg Nazire Mecmuası
2. Sıdkî Efendi'nin Mecmû'a-yı Hafîza'sı
3. Berlin Devlet Kütüphanesi Doğu El Yazmaları Koleksiyonu oct. 3058 numarada kayıtlı şiir mecmuası
4. Berlin Millî Kütüphanesi Ms. Or. Oct 2216 numarada kayıtlı şiir mecmuası
5. Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin) Ms.or.oct. 3744 numarada kayıtlı şiir mecmuası
6. İran Meclis Kütüphanesi 17805 nolu Türkçe şiir mecmuası
7. İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi REV 240 numarada kayıtlı şiir mecmuası
8. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 739 numarada kayıtlı şiir mecmuası

⁴ Bu verilerin Mayıs 2023 itibarıyla olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim aradan geçen zaman zarfında sayılarda kayda değer artışlar olduğu gözlenmektedir.

⁵ Tezlere YÖK Tez sisteminden kolaylıkla erişilebildiği için makalenin hacmini arttırmamak amacıyla burada listelenmemiştir.

9. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 1000 numarada kayıtlı şiir mecmuası

10. Konya Büyükşehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi 12779 numarada kayıtlı mecmua

11. Konya Büyükşehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi 12760 numarada kayıtlı mecmua

12. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 547 numarada kayıtlı şiir mecmuası

13. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 560 numarada kayıtlı şiir mecmuası

14. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 567 numarada kayıtlı lugaz mecmuası

15. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 568 numarada kayıtlı şiir mecmuası

16. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 632 numarada kayıtlı şiir mecmuası

17. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 674 numarada kayıtlı şiir mecmuası

18. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 717 numarada kayıtlı şiir mecmuası

19. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 718 numarada kayıtlı lugaz mecmuası

20. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 719 numarada kayıtlı lugaz mecmuası

21. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 720 numarada kayıtlı şiir mecmuası

22. Millet Kütüphanesi Ali Emiri manzum 1188 numarada kayıtlı şiir mecmuası

23. Millî Kütüphane 801 numarada kayıtlı şiir mecmuası

24. Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 1641 (Gencine-i Eş'âr)

25. Millî Kütüphane 1996'da kayıtlı Mecmüatü'l-Letayif

26. Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Yazmalar Koleksiyonu 06 Hk. 1871 numarada kayıtlı manzum hikâye mecmuası

27. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 numarada kayıtlı şiir mecmuası

28. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4966 numarada kayıtlı şiir mecmuası

29. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4967 numarada kayıtlı şiir mecmuası

30. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4968 numarada kayıtlı şiir mecmuası

31. Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî 1542 numarada kayıtlı muamma ve lugaz mecmuası

32. Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 numarada kayıtlı şiir mecmuası

33. Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 4078 numarada kayıtlı şiir mecmuası

34. Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 1186 numarada kayıtlı şiir mecmuası

35. Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa 1031 numarada kayıtlı şiir mecmuası

36. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5810 numarada kayıtlı şiir mecmuası

37. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5879 numarada kayıtlı şiir mecmuası

38. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5902 Numarada Kayıtlı Cönk

39. T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812 numarada kayıtlı şiir mecmuası

40. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan 1972 numarada kayıtlı şiir mecmuası

Tezlerin 24’ü Pervane Beg Nazire Mecmuası ile ilgilidir. Şiir mecmuaları üzerine yapılan tezlerden 15’i (14’ü yüksek lisans, 1’i doktora) MESTAP kapsamında olup bu tezlerin tez başlıklarında MESTAP zikredilmiş ve içinde tablosuna yer verilmiştir. Bunun yanı sıra tez başlığında MESTAP adı geçmeyip içinde MESTAP’tan bahseden ve MESTAP tablosu yer alan 7 yüksek lisans tezi daha tespit edilmiştir. Bundan sonraki süreçte MESTAP kapsamında yapılan tezlerin sayısının daha da artması beklenmektedir.

Ayrıca Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Lisansüstü eğitimi Doktora programına “Şiir Mecmuaları” adıyla bir seçmeli ders konulmuştur. Bu ders herhangi bir isim değişikliğine uğramadan 2008 yılından bu yana müfredatta yer almakta ve kesintisiz bir şekilde öğrencileri şiir mecmuaları konusunda bilgilendirmektedir.

Bu dersin içeriğinde önce mecmuanın tanımı, şekli, içeriği hakkında teorik genel bilgiler verildikten sonra mecmua konusunda yapılan çalışmalar ve mecmualar hakkında yapılan tasnif çalışmaları değerlendirilmektedir. Ardından o dönem için bir mecmua belirlenip, dönem boyunca baştan sona mecmuanın incelemesi yapılmaktadır. Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi’nin başladığı 2012 yılından bu yana bu proje de ders kapsamına dâhil edilmiştir. Proje hakkında bilgi verildikten sonra derste işlenen mecmua, aynı zamanda dönem ödevi olarak öğrenciler arasında paylaştırılıp MESTAP tablosu yaptırılmakta ve tablolar yine ders kapsamı içinde kontrol edilip değerlendirilmektedir.

Mecmua seçiminde özellikle MESTAP projesinden önce yapılmış olan mecmua tezleri veya daha sonra yapılmış ancak MESTAP’a dâhil edilmemiş ve tablosu yapılmamış tezlerin mecmuaları tercih edilmekte ve böylece bu mecmuaların da MESTAP sistemine dâhil edilmesi planlanmaktadır. Böylece hem bu mecmuaların

içeriklerinin araştırmacıların dikkatine sunulması hem de MESTAP'a katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu derste öğrenciler, mecmuanın birebir cildini, kâğıdını, mürekkeğini, yazısını, imlasını, tertibini, muhtevasını görerek mecmua hakkında edindikleri teorik bilgileri pekiştirmektedirler. Aynı zamanda mecmuanın dönem boyunca detaylı incelenmesiyle öğrenciler, mecmualarda karşılaşılan problemlere şahit olup çözüm yollarının üretilmesi ve uygulanmasını öğrenmektedirler. Böylece bu ders, geleceğin araştırmacısı olacak öğrencileri, mecmua konusunda teorik bilgiyle sınırlandırmadan o bilgiyi uygulamalı biçimde mecmua üzerinde tecrübe ederek ileride yapacağı araştırmalara zemin oluşturmaya hazırlanmaktadır.

Ders kapsamında ele alınan mecmualarla ilgili MESTAP tablosu oluşturulurken MESTAP sisteminde bulunan, Semra Tunç ve Ahmet Sevgi tarafından yayımlanan makalede sunulan (2015) aşağıdaki örnek tablo esas alınmaktadır.

Tablo 1: Livâyi Bey Mecmuasının MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu

Yer No		Mısır Milli Kütüphanesi (Dârü'l-Kütübî'l-Mısıriyye) Türkçe Yazmalar Bölümü, 182					
Yp. no.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Mahlas/Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
1b	Ahmed	Ey muhîl-i keremûn katresi 'ummân-ı kerem Bâğ-ı cüd ebr-i kefünden tolu bârân-ı kerem	24. Ahmed ün gam maşaş kesdi dilin şem' gibi Saña rüşen diyemez medhûnî sultân-ı kerem 'Ömr-i haşmuñ ire târiñ gibi pâyâna Nâmuñi nâme-i ikbâl ide 'unvân-ı kerem	kaside/37	medhiye	... /... /... /...	Kaşide-i Kerem Ahmed Paşa fermâyed
3a	Ahmed	Lü' lü' dişüñ ki olmış aña perdedâr la'l Her dânesi düşürdi gözümden hezâr la'l	43. Hikmet budur ki gözleri olsaydı bir nazar Kan ağlayaydı Ahmed için zâr zâr la'l Dünyâ harâcî düre-i hazîneñde dere ola Her gün kapuñda harc ola yüz biñ katâr la'l	kaside/45	medhiye	... /... /... /...	Kaşide-i La'l Ahmed Paşa fermâyed

Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde tabloyla ilgili standart bir uygulamanın olmadığı farklı uygulamaların da yapıldığı dikkati çekmiş ve zamanla bu farklılıkların devam ettiği görülmüştür. Bunun üzerine bu farklılıkların tespiti ve standardın sağlanabilmesi için 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar dönemi Şiir Mecmuaları dersini alan doktora öğrencilerimizle⁶ birlikte ders kapsamında, YÖK Tez sisteminde kayıtlı olan ve MESTAP tablosu içeren 156 tezdeki tabloların karşılaştırması yapılmıştır.⁷ Sistemdeki tezlerden birinin erişime kapalı, birinin de tezin başlığında MESTAP tablosu olduğu belirtildiği hâlde içinde tablo bulunmadığı tespit edildiği için incelemeye dâhil edilememiştir. Tezlerde yer alan tablolar sütunlara göre incelenmiştir. Bunların dışında, tez başlığında MESTAP adı geçmeyip tezin muhtevasında MESTAP tablosuna yer veren tezler de tespit edilmiş ve onlar da incelemeye dahil edilmiştir.

⁶ Mehriban Demir, Meryem Şentürk, Merve Çelebi, Merve Köse. Bu öğrencilerimiz aynı zamanda yüksek lisans tezi olarak şiir mecmuası çalışmış öğrencilerdir.

⁷ Tezlerdeki MESTAP tablolarının karşılaştırması yapılırken maksat, tezi yapanları tenkit etmek değil sadece farklılıkların tespiti ve araştırmacıları doğru tabloya yönlendirmek olduğu için tez künyeleri belirtilmeden ve istatistiksel döküm yapılmadan genel bir değerlendirme yoluna gidilmiştir.

YÖK Tez sisteminde yer alan tezlerde bulunan MESTAP tablolarında çoğunlukla MESTAP sisteminde verilen örnek tabloya sadık kalınmakla beraber, bazı tezlerde şu farklılıklarla karşılaşılmaktadır:

1. Yer Nu. Hanesi: Çalışmaya konu olan mecmuanın hangi kütüphanede hangi numarada bulunduğunu gösteren künyenin yer aldığı satırdır. Çoğu tezde bu kısım örnek tabloya göre yapılmışken bazılarında şu farklılıklar görülmektedir:

a) “Yer Nu.:" başlığı bulunmakla beraber satır boş bırakılmış mecmuanın hangi kütüphanede hangi numarada bulunduğunu gösteren künye yazılmamıştır.

b) “Yer Nu.:" satırında mecmuanın ismi ve künyesi verilmiş ardından nüsha tavsifi de yapılmıştır.

c) “Yer Nu.:" satırı tablodan tamamen kaldırılmış ve mecmuanın adı ve bulunduğu yeri tablo dışında başlık olarak verilmiştir.

d) “Yer Nu.:" satırı tablodan tamamen kaldırılmış ve mecmua ismi, yeri ve nüsha tavsifi tablo dışında liste hâlinde verilmiştir.

e) “Yer Nu.:" satırı tablodan tamamen kaldırılmış ve tablo dışında sadece nüsha tavsifi yapılmıştır.

f) Ayrıca bazı tezlerde Yer Nu. hanesinin üzerinde nüsha tavsifinin yapıldığı görülmektedir.

Öneri: Çalışmaya konu olan mecmuanın hangi kütüphanede hangi numarada kayıtlı bulunduğunun bilinmesi son derece önemli olup MESTAP tablosunda mutlaka bulunması gereken bir bilgidir. Örnek tabloda bulunan bu satır mutlaka doldurulmalıdır. Ayrıca mecmua tezlerinde nüsha tavsifleri genellikle metin verilmeden önce ayrı bir başlık altında verildiği için tablonun üzerinde tekrar nüsha tavsifinin verilmesi, bilgi tekrarından ibaret olacağı için verilmemesi uygundur.

2. Yp. Nu. Sütunu: Teze konu olan mecmuada şiirin bulunduğu varak/sayfa numarasının verildiği sütundur. Bu sütunda karşılaşılan farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

a) Sütun başlığında yapılan değişiklikler: Çoğu tezde başlık “Yp. Nu.” şeklinde örnek tabloya uygun olarak kullanılmışsa da birkaç tezde bu başlığın “Sayfa numarası”, “Sayfa nu.”, “Varak numarası”, “Vr. Nu.” şeklinde değiştirilmiştir.

b) Varak numaralarının gösterilmesi: Çoğu tezde yazmalardaki sayfa yüzlerinin belirtildiği (1a, 1b, 2a, 2b, ...) klasik varak numarası uygulamasına sadık kalınırken bazı tezlerde bir takım farklılıklarla karşılaşılmıştır. Bazı tezlerde yaprağın a ve b yüzü

belirtilmeden sadece sayfa numarası (1, 2, 3, 4, ...) verilmekle yetinilirken⁸ bazı tezlerde sayfa yüzü 1/a, 2/b, 3/a gibi eğik çizgiyle gösterilmiştir.

c) Şiirlerin sayfa numarasının belirtilmesi: Örnek tabloda “Yp. Nu.” sütununda her şiirin sayfa numarası belirtilmiş ve genel uygulamada da buna sadık kalınmıştır. Ancak bazı tezlerde her şiirin mecmuada bulunduğu sayfa numarası belirtilmemiş, sütunda bir sayfa numarası verilir o sayfa da bulunan şiirler alt alta sıralanmış. Sonra diğer sayfa numarası verilmiş, o sayfada olan şiirler alt alta yazılmıştır. Dolayısıyla “Yp. Nu.” sütununda boşluklar oluşmuştur.

d) Varak aralıklarının belirtilmesi: Bazen bir şiir, önceki sayfanın sonunda başlayıp diğer sayfanın başında devam edebilmektedir. Tezlerde yer alan MESTAP tablolarında varak numaralarının belirtilmesi konusunda iki temel farklı uygulama söz konusudur. Bazı tezlerde şiirin sadece başladığı sayfa esas alınırken bazı tezlerde şiirin bulunduğu sayfa aralığına önem verilmiştir. Bu durumda “Yp. Nu.” sütununda şiirin ya başladığı sayfa ya da başlayıp bittiği sayfa aralığı görülmektedir. Bu sayfa numaralarının verilmesinde de yukarıda belirtildiği gibi yine şekil farklılıkları görülmektedir: Şiirin başladığı sayfa, 1a, 1b, 3a ...; 1/a, 2/b, 3/a ...; 1, 2, 3 ...; başlayıp bittiği sayfa aralığı ise 1a-1b, 2b-3a, ...; 1/a-2/a, 3/a-3/b ...; 1a/1b, 2b/3a, ...; 1-2, 2-4, ...; 1/2, 2/3, ... gibi farklı şekillerde verilmiştir. Bazı varak aralıklarının ise özellikle uzun şiirlerde her sayfası gösterilecek şekilde (1b-2b-3a, 1-2-3, ...) belirtildiğine de rastlanmıştır.

Öneri: Eğer tez, yazma bir mecmua üzerine yapılmışsa şiirin varak numarası 1a, 2b, 3a ... şeklinde mutlaka sayfanın a-b yüzü belirtilerek verilmelidir. Matbu bir mecmua ise 1, 2, 3 ... şeklinde sadece sayfa numarası vermek yeterli olacaktır. Sayfa aralığının belirtilmesi konusunda ise yukarıda belirtilen karmaşanın giderilmesi için Köksal’ın makalesinde gösterilen tablodaki, her şiirin sadece mecmuada başladığı ilk sayfasının gösterilmesi metoduna uyulması isabetli olacaktır.

3. Mahlas Sütunu: Tabloda yer alan bu sütunda şairlerin mahlasları, mahlas kullanmayan şairlerin ise adları yer almaktadır. Bazen aynı mahlası kullanan şairler arasında şiirin hangi şaire ait olduğu tespit edilememişse bu durum mahlasın yanına soru işareti (?) konulmak suretiyle ifade edilmiştir.

Tabloda mahlas sütunundaki farklılıklar daha çok mahlası belli olmayan, kimin tarafından yazıldığı tespit edilemeyen şiirin ifade edilmesinde görülmektedir. Tabloda, mecmuadaki şairi tespit edilemeyen şiirler için bu sütunda;

a) Hiçbir şey yazmayıp boş bırakma;

⁸ Çalışılan mecmua nüshasında da varak numarası değil sayfa numarası kaydedilmişse elbette bu şekilde -sayfa numarasına göre- numara vermek doğru olacaktır.

b) -, ?, (?), ???, ... gibi belirsizlik ifadeleri kullanma;

c) “Lâ-Edrî”, “mahlas yok”, “mahlassız”, “belirtilmemiş”; “mahlas belirlenememiştir”, “mahlas bulunmamaktadır” gibi ifadeler kullanma;

d) Aynı tabloda bazen soru işareti (?) koyma, bazen “mahlassız” yazma, şeklinde farklı uygulamalara yer verilmiştir.

Öneri: Tezlerde, mecmualarda mahlası olan şiirlere de ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini düşündüren ve dikkatlerden kaçmış olduğu tahmin edilen bazı durumlarla da karşılaşmaktadır. Mesela;

a) Bazen bir şiirin mahlası yanlış şaire ait olabilmektedir. Eğer bu bilinen bir şiir ve şairse ve divanından doğrulanabiliyorsa düzeltmek kolay olmaktadır. Bu durumda tabloda doğru şairin mahlası, mahlas sütununa köşeli parantez içinde verilir mecmuada yer alan yanlış mahlasla ilgili açıklama, “Açıklamalar” sütununda verilmelidir.

b) Mecmualarda bazen bir gazelde mahlas bir şaire, başlık daha başka bir şaire ait kaydedilmiş olabilmektedir. Hatta gazel tamamen başka bir şaire ait olabilmektedir. Böylece bir gazelde 3 farklı şairin varlığı görülmektedir. Bu durumda da yine tabloda doğru şairin mahlası, mahlas sütununa köşeli parantez içinde verilir mecmuada yer alan yanlış mahlas ve başlıkla ilgili açıklama, “Açıklamalar” sütununda verilmelidir.

c) Bazen iki farklı şaire ait iki gazelin eksiltmeli olarak bir gazelmış gibi kaydedildiği görülmektedir. Böyle gazelerde gazelin mahlas beyti de dahil birkaç beyti bir şaire, gazelin diğer beyitleri başka şaire aittir. Bu durum aynı kafiye veya redifli şiirlerde daha çok görülmektedir. Böyle gazeller MESTAP tablosuna işlenirken şiirde mevcut olan mahlas, mahlas sütununa işlenip başka şaire ait beyitlerle ilgili açıklama, mutlaka “Açıklamalar” sütununda yapılmalıdır.

d) Bazı mecmualarda şiirin başlığında doğru şaire ait mahlas verilirken şiirde yanlış mahlas verilmiş olabilmektedir. Ya da tam tersine şiirin başlığında yanlış şaire ait mahlas verilirken şiir doğru mahlasla kaydedilmiş olabilmektedir. Bu durumda yine, doğru mahlas, mahlas sütununda verilirken mutlaka “Açıklamalar” sütununda yanlış mahlasla ilgili açıklama yapılmalıdır.

e) Mecmualarda aynı şaire ait şiirler art arda verilirken şiir aralarına bazen “velehu”, “eyzan” veya “velehu eyzan” gibi şiirin bir önceki şaire ait olduğunu belirten başlıkların konulduğu görülmektedir. Bazen bu ifadelerin de yanıltıcı olabildiği görülmektedir. Bazen bu başlığı taşıyan bir şiirin bir önceki şaire ait değil de başka bir şaire ait olduğu anlaşılmaktadır. Böyle tespit edilen şiirlerin de mahlası mahlas sütununda köşeli parantez içinde verilir “Açıklamalar” sütununda kısaca gerekli açıklamanın yapılması gerekmektedir.

f) Mahlası hiçbir şekilde tespit edilemeyen şiirler için mahlas sütununa Köksal'ın örnek tablosunda gösterildiği üzere tire işareti (-) konulması belirsizliği vermesi açısından daha uygun olacaktır.

4. Matla' Beyti/Bendi Sütunu: Tablodaki bu sütun, mecmuada yer alan şiirlerin ilk beyti veya bendinin yazıldığı sütundur. Sayıca az da olsa bazı tezlerde bu sütunun " matla' beyti/bendi" şeklinde olan başlığı değiştirilip "İlk Dörtlük/ matla' Beyti-Bendi" veya " matla' Beyti/İlk Dörtlük" şeklinde başlıklandırıldığı görülmüştür.

Yapılan tezlerde, şiirin mecmuada matla' beyti veya bendi varsa sorun yaşanmamış ve bu sütuna yazılmıştır. Ancak çeşitli sebeplerle matla' beyti veya bendi yoksa, bu durumun nasıl belirtileceği hususunda birlik sağlanamamış ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Meselâ eğer sayfa kopukluğundan veya başka sebeple şiirin matla' ı mecmuada tespit edilememişse sütunda bu kısım;

a) Bazı tezlerde boş bırakılmış, bazı tezlerde soru işareti (?) veya tire (-) konulmuş, bazılarında ise (...) şeklinde belirtilmiştir.

b) Bazı tezlerde bu sütunda, sayfa eksikliğinden veya başka sebeple başı noksan olan bir şiirin matla' ın bulunduğu kısmı olmadığı hâlde mecmuadaki mevcut kısmının ilk beyti verilmiştir.

c) Bazı tezlerde, eksik olan bu kısım divandan tamamlanıp köşeli parantez içinde verilmiş ve "Açıklama" sütununda ya da dipnotta belirtilmiştir.

d) Bazı tezlerde, eksik olan bu kısım divandan tamamlanıp köşeli paranteze alınmadan verilmiş ve "Açıklama" sütununda ya da dipnotta belirtilmiştir.

Öneri: Mecmuada çeşitli sebeplerle matla' beyti veya bendi bulunmuyor ve eğer bu eksiklik kaynaklardan tamamlanabiliyorsa tamamlanan kısım köşeli parantezle sütuna alınıp "Açıklamalar" kısmında kaynağı verilebilir. Eğer bu eksiklik kaynaklardan da tamamlanamıyorsa bu sütunu boş bırakmak, (-) koymak veya şiirin mecmuada bulunan kısmının ilk beytini veya bendini vermek yerine sütuna sıralı nokta (...) koyup "Açıklamalar" sütununda "eksikliğin tamamlanamadığını" belirtmek daha doğru olacaktır. Çok bentten oluşan kıt'a ve nazmlarda sorun görülmemekle birlikte kimi tezlerde iki beytilik kıt'a ve nazmlarda farklı uygulamalar dikkat çekmektedir. İki beyitlik kıt'a, dübeyt ve nazmların ilk beyti "matla'", ikinci beyti "makta'" sütununa alınmalı; ancak rubai ve tuyuğ tek bir bendden müteşekkil nazım şekilleri olduğu için onların tamamına (dört mısra) sadece "matla'" sütununda yer verilmelidir.

5. Makta' Beyti/Bendi Sütunu: Bu sütunda, mecmuada yer alan şiirlerin son beyti veya son bendi bulunmaktadır. Yapılan tezlerde genellikle tabloya sadık kalınmakla beraber bir takım farklı uygulamalarla da karşılaşılmaktadır:

Sayınca az da olsa bazı tezlerde bu sütunun “Makta‘ Beyti/Bendi” şeklinde olan başlığı değiştirilip;

- a) “Makta‘ /mahlas beyti/bendi”,
- b) “Makta‘ /Mahlas”
- c) “Mahlas/Makta‘ Beyti”
- d) “Mahlas/Makta‘ Beyti/Bendi”
- e) “Makta‘ Beyti /Son dörtlük”
- f) “Makta‘ Beyit/Son Beyit”⁹ şeklinde farklı başlıklandırmalar yapılmıştır.

Varak eksikliğinden dolayı veya şiirin mürettip tarafından noksan yazılmasından dolayı makta beyti/bendi olmayan şiirlerin bu sütunu boş bırakılmış ya da tire (-) konulmuş olan tezlere rastlanmıştır.

Bazı tezlerde makta‘ beyti/bendi olmayan şiirler divandan tamamlanıp köşeli parantez içinde veya köşeli paranteze alınmadan verilmiş ve “Açıklama” sütununda ya da dipnotta belirtilmiştir.

Bazı tezlerde varak eksikliğinden dolayı makta‘ veya mahlas beyti olmayan noksan gazellerin mecmuada olan kısmının son beyitleri makta‘ beyti olarak verilmiştir. (Mesela, gazelin 3. beyti makta‘ olarak verilmiştir.)

Makta‘ sütunundaki beyit veya bendlerde bulunan mahlaslardan kimi koyu puntolu, kimi normal, kimi italik verilmiştir.

Sütun başı “makta‘ beyti/bendi” olmasına rağmen -eğer mahlas başka bir beyitte yer alıyorsa- makta‘ dan başka mahlas beytine de yer veren tablolar vardır.

Öneri: Makta beyti/bendi, manzumenin son beyti/bendine denir. Bu beyit/bend aynı zamanda mahlas beyti/bendi olabileceği gibi mahlas beyti/bendinden sonraki bir beyit/bend de olabilir. Burada her hâlükârda şiirin son beyti/bendi verilmelidir. Zira şairin mahlası mahlas sütununda verileceği için şiirin hangi şaire ait olduğu zaten bilinecektir.

Eğer çeşitli sebeplerle şiirin makta‘ beyti/bendi mecmuada yer almıyorsa ve bu eksiklik başka kaynaklardan tamamlanabiliyorsa tamamlanan kısım sütunda köşeli parantez içinde verilip “Açıklamalar” sütununda kaynağı belirtilebilir. Eğer kaynaklarda da bulunmuyorsa şiirin mecmuadaki kısmının son beytini yazmak veya o sütunu boş bırakmak yerine sütuna sıralı nokta (.....) konulup bu durum “Açıklamalar” sütununda açıklanabilir.

⁹ Bir tezde “Makta‘ beyti/bendi” şeklinde olan sütun başlığı “Makta‘ Beyit/Son Beyit” şeklinde değiştirilmiş, dipnotta ise makta değil mahlas beyitlerinin esas alındığı söylenmiştir.

6. Nazım Şekli/Birimi Sütunu: MESTAP tablosunda bu sütuna, mecmuadaki şiirin nazım şekli/biçimi ile beyit/bend sayısı yazılacaktır. (örn: Gazel/5, kaside/15, Murabba/5, müseddes/4, vs.). Tablolarda bu sütunla ilgili bir hayli farklı uygulama dikkati çekmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

6.1. Sütun başlığındaki farklılıklar: Bazı tezlerde;

a) Önerilen tabloda “Nazım Şekli/Birimi” tek sütun hâlinde iken kimi tezlerde “Nazım şekli” ve “Birimi” şeklinde ayrı sütunlar hâlinde tablolaştırılmıştır.

b) Önerilen tabloda “Nazım Şekli/Birimi” şeklinde olan sütun başlığının bazı tezlerde sadece “Birimi” şeklinde konulduğu ve burada da sadece nazım biriminin ne olduğu (beyit, bend) yazılmış, beyit/bend sayısı verilmemiş.

c) Sütun başlığı, örnek tabloya uygun olarak Nazım Şekli/Birimi şeklinde konulmuş olmakla beraber sütunda nazım şekli ve sayısı belirtilmeden sadece “beyit” veya “bend” yazılan tablolar var.

d) Sütuna sadece “Nazım şekli” başlığı atılmış.

e) Sütuna “Nazım şekli / birimi ve yayınlanmış Divandaki Şiir Numarası” başlığı verilmiş. Nazım birimi ve sayısı yazılmamış, yalnızca nazım şekli ve divanda kaçınıcı şiir olduğu yazılmış. (“Gazel/301” gibi.) bazılarında ise sadece nazım birimi (“Gazel”) yazılmış.

f) “Nazım şekli/birimi” yerine “Nazım Şekli Nazım Birimi” yazılmış.

g) “Nazım şekli/birimi” başlığı “Nazım şekli /birimi – beyit/kıt’a sayısı” olarak değiştirilmiş. Nazım şekli, birimi ve sayısı gösterilmiş. (“kaside – 97 b.”)

6.2. Sütuna işlenen verilerdeki farklılıklar: Bazı tezlerde;

a) “Gazel/5” şeklinde, nazım şekli ve birim sayısı;

b) “Gazel/5 beyit” şeklinde nazım şekli/birim sayısı ve birim adı;

c) “Gazel (4 beyit)” şeklinde nazım şekli verildikten sonra parantez içinde birim sayısı ve adı;

d) Bazen aynı tezde yer alan tabloda “Tahmis/5 bent”, “Gazel/5”, “Mesnevi” şeklinde farklı farklı verilmiş.

e) Bazen de “Nazım şekli/birimi” şeklinde sütun başlığı doğru olmasına rağmen sütunda sadece nazım şekli verilip birimi verilmeyen tablolar mevcuttur (“Gazel”).

f) Bazı tezlerde de nazım şekli ile türün karıştırıldığı nazım şekli yerine tür adının yazıldığı tablolar vardır.

Öneri: Bu sütunda verilen bilgiler başlıktaki şekle uygun olarak verilmelidir. Sütun başlığı “Nazım şekli/birimi” olduğuna göre verilen bilgi de aynı üslupla verilmelidir. Örn: Gazel/5, Murabba/5 veya Gazel/5 beyit, Murabba/5 bend vs.

7. Nazım Türü Sütunu: Bu sütun, mecmuada yer alan şiirlerin türünün belirlendiği kısımdır. Nazım türü, şiirin konusuna göre belirlenir. Yapılan tezlerde tür konusunda ciddi problemlerin olduğu görülmektedir. Bu da “Nazım Türü” sütununda bazı farklı uygulamalarla kendini göstermektedir. Tezlerde bu farklılıklar;

a) En çok görülen durum olarak bu sütunun tamamen boş bırakılması, hiç bilgi girilmemesi;

b) Sütunun tablodan tamamen kaldırılması;

c) Sütunun tablodan kaldırılıp tür ve şekil bilgilerinin hepsinin “Nazım şekli/birimi” sütununda verilmesi;

d) Tür-şekil karışıklığı yaşanması; “Nazım türü” sütununda nazım şekillerinin de verilmesi; bazen “Nazım şekli/birimi” sütununda türün verilmesi;

e) Özellikle halk şiiri nazım şekli ve türlerinde sıkıntı yaşanması; “Nazım şekli/birimi” sütununda türün, “Nazım türü” sütununda nazım şekillerinin de verilmesi; msl. “İlâhî”nin bazı tezlerde nazım şekli, bazı tezlerde nazım türü sütununda verilmesi;

f) Bazen “Nazım şekli/birimi” sütununda sadece nazım şekli verilip “Nazım türü” sütununda tür/beyit veya bend sayısının verilmesi;

g) Bazen klasik şiir nazım şekil ve türlerinin “Nazım şekli/birimi” sütununda, halk şiiri nazım şekli ve türlerinin ise “Nazım türü” sütununda verilmesi, şeklinde görülmektedir.

Öneri: Bu sütun son derece önemli olup tablodan çıkarılması önemli bir kusur olduğu gibi MESTAP’ın amacına da uymamaktadır. Bu sütuna sadece şiirin türü yazılmalıdır. Örn: medhiye, mersiye, ‘ıydiyye, na’t, tevhid, hicviyye, vs. Ancak başta âşıkane gazeller olmak üzere herhangi bir edebî türe dâhil edilemeyen manzumeler özelinde bu sütun boş bırakılabilir. Ayrıca “Nazım Türü” sütununda öğrencilerin tür konusundaki bilgi yetersizliğinden kaynaklan yanlışlık ve eksikliklerin, tez danışmanı tarafından dikkatlice kontrol edilmesiyle düzeltilmesi mümkün olabilecektir. Bu sebeple tez danışmanlarının tezlerdeki MESTAP tablolarını titizlikle kontrol etmelerinde fayda vardır.

8. Vezin Sütunu: Mecmuadaki şiirlerin vezin değerleri tabloda “Vezin” sütununda belirtilmektedir. Örnek tabloya göre vezinlerin sadece takti’lerinin belirtilmesi yeterli görülmüştür. Ancak yapılan tezlerde genellikle şablona uyulmakla

beraber, şiirlerin vezinlerinin farklı şekillerde de gösterildiği tespit edilmiştir. Bunlar şu şekilde örneklendirilebilir:

a) Genellikle örnek tabloda da olduğu gibi -./-./-./-./- şeklinde tam takti'i verilmiş. Bunların -v--/-v--/-v--/-v- veya - + --/- + --/- + --/- + - şeklinde olanları da mevcuttur.

b) Nadiren takti'i v--- (4) şeklinde kısaltılarak verilen tezler de mevcuttur.

c) Bazı tezlerde kalıp fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün gibi açıkça yazılmış, bazılarında mefâ'ilün (4) gibi kısaltmalı olarak verilmiştir.

d) Halk şiiri örneklerinin vezin değeri belirtilirken; bazen sadece "hece" veya "hece ölçüsü" şeklinde, bazen "11'li hece" şeklinde hece sayısı belirtilerek, kimi zaman "11'li hece ölçüsü" veya durak bildirerek "(6+5) 11'li hece ölçüsü" şeklinde farklılıklarla verilmiştir.

Öneri: Vezin sütununda, aruzla yazılan şiirler -./-./-./-./- şeklinde tam takti'li, heceyle yazılan şiirler ise "11'li hece ölçüsü" şeklinde verilmelidir. Vezni tespit edilemeyen şiirler için "Vezni tespit edilememiştir." ifadesi yazılmalıdır.

9. Açıklamalar Sütunu: Bu sütunda, eğer şiir ve şair hakkında açıklanması gereken bir husus varsa bu bilgiler verilir. Ancak örnek tabloda bu sütun "Açıklamalar" şeklinde başlıklandırılmış olmasına rağmen sadece başlıkların verildiği bir sütun hâlinindedir. Dolayısıyla tezlerde de birbirinden farklı uygulamalarla karşılaşmıştır. Bu sütunla ilgili tezlerde karşılaşılan farklılıklar şu şekilde incelenebilir:

a) Bazı tezlerde bu sütunda, yazmada mevcut olan başlıkların tamamı gösterilirken bazı tezlerde hiçbirinin gösterilmediği tespit edilmiştir.

b) Sadece başlıkların verildiği tezlerde bazen sadece şiirin başlığı, bazen "Başlık: ....." şeklinde verilmiş bazen de "bu şiirde şu başlık vardır:" "şiirin başlığı şu şekildedir:.....", "şiir ..... başlığıyla kayıtlıdır" gibi açıklama şeklinde verilmiş.

c) Bazen aynı tezde bazı şiir başlıkları verilirken bazı şiir başlıkları verilmemiş.

d) Bazı tezlerde başlıkların bir kısmı koyu puntolu yazılırken bir kısmı normal yazılmıştır.

e) Bazı tezlerde şiirin başlığı yanı sıra aynı zamanda o şiirle veya şairle ilgili kaynakça bilgisi de verilmiştir.

f) Bu sütunda bazen şiirin divanda bulunup bulunmadığı bilgisi verilmiştir.

g) "Açıklamalar" sütununda bazen şairler ve şiirlerle ilgili kısa bilgiler verilmiş bazen de şair ve şiirle ilgili kaynak belirtilen ayrıntılı açıklamalar ve biyografik bilgiler verilmiştir.

h) Bazı tezlerde bu sütunda şiirin nazire olduğu, divanda kaç beyit olduğu, divandaki sayfa numarası, varak eksiklikleri, mahlasın maktadan önce kaçınıcı beyitte/bendde olduğu, mecmuada kaçınıcı şiir olduğu, şiirin dili, mahlas yanlışlıkları vs. verilmiştir.

i) Bazı tezlerde, mecmuada geçen şiirler divanlarla karşılaştırılmış ve edisyon kritik yapılmıştır.

j) Tezlerin bazılarında “Açıklamalar” sütununda tarih metnindeki tarihler verilmiştir.

k) Bazı tezlerde lugaz ve muammaların cevapları bu sütuna yazılmıştır.

l) Bu sütunun tamamen boş bırakıldığı tezler de mevcuttur.

m) Az da olsa tezlerde bu sütunun tablodan tamamen kaldırıldığı da görülmektedir.

Öneri: “Açıklamalar” sütununda yapılan detaylı açıklamalar tablonun hacmini artırabilmektedir. Tablonun hacminin artırılmaması için bu kısımda sadece önemli ve gerekli açıklamalar yapılmalıdır. Ayrıca “Açıklamalar” sütununda sadece şiir başlıklarının verilmesi, sütun adıyla da uyuşmamaktadır. Burada şiirlerin her başlığının verilmesine gerek yoktur. Eğer başlıkta önemli bir husus -şairin biyografisini açıklayan bilgi, nazım şeklinin yanlış yazılması, derleyicinin nazım şekli, türü veya mahlası yanlış tespit etmesi gibi özel durumlar- varsa gerekli kısa açıklamayla beraber bu sütunda verilmelidir. Bunun yanı sıra o şiirin, şairin yayımlanan divanında yer almaması, şiirin hiçbir aruz kalıbına uymaması veya hiçbir nazım şekline girmemesi gibi sıra dışı hâller veya tahmis, taştir gibi eklemeli nazım şekliyse kimin şiirinin tahmis, taştir vs. edildiği gibi bilgiler de yine bu sütuna yazılmalıdır. Açıklamaların kısaca yapılması, tablonun hacminin gereksiz şekilde artırılmaması açısından önemlidir.

10. Diğer Hususlar

a. Tabloda Dipnot Kullanımı: Tezlerin MESTAP tablolarının çoğunda dipnot kullanılmazken bir kısmında kullanılmıştır. Dipnot kullanılan tablolarda, tabloda verilen bilgilerle ilgili açıklamalar, şiirlerin divanlarla karşılaştırılması, mecmuadaki şiirde olmayıp divanda olan beyitlerin verilmesi, yanlışların düzeltilmesi, eksiklerin tamamlanması, vs. mecmua metni ile ilgili okuyucuya aktarılması gereken her türlü bilgi ve kaynakların yer aldığı görülmektedir.

Öneri: Tabloda mümkün olduğu kadar dipnot kullanılmamalıdır. Burada asıl olan metnin tabloya aktarılması yani veri tabanına işlenebilecek kısmın girilmesidir. Metne ne yazıldıysa dipnot dikkate alınmaksızın onun girilmesi gerekir. Diğer açıklanması zaruri olan hususlar ise “Açıklamalar” sütununda yer almalıdır.

b. Tezlerin Başlıklandırılması: Tezlerin başlıklandırılmasında bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Mecmualarla ilgili yapılan tezlerde mecmuayı anlaşılır şekilde belirleyecek bir standart başlıklandırma sisteminin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple bazen aynı mecmuanın farklı kişiler tarafından tez olarak yapıldığı görülmektedir. Bu husus başlı başına bir araştırmayı gerektirdiği için burada sadece birkaç hususa temas etmekle yetinilecektir.

İyi bir tez başlığı kısa ve tezin içeriği hakkında bilgi verici olmalıdır. Tezin konusu, amacı, materyali tekniği hakkında açıklayıcı olmalıdır. Mecmua tezlerinde ise özellikle mecmuanın kayıtlı olduğu kütüphane adı ve kayıt numarası, mecmuanın adı veya türü, tezde ne yapıldığı (İnceleme-Metin ve MESTAP'a göre Tasnif) belirtilmelidir.

YÖK tez sisteminde kayıtlı olan mecmua tezleri incelendiğinde çoğunlukla bu hususa dikkat edildiği görülmekle beraber kütüphane adı ve kayıt numarasının belirtilmediği; kütüphane adı belirtilip kayıt numarasının verilmediği tezlerle de karşılaşmaktadır. Ayrıca içinde MESTAP tablosu olduğu hâlde başlığında ve tezin içinde MESTAP'tan bahsedilmeyen; başlığında MESTAP adı olduğu hâlde içinde tablonun bulunmadığı tezler de mevcuttur.

Öneri: Tez başlıklarının kısa, fakat önemli detayları verecek şekilde açık ve anlaşılır olması gerekmektedir. Özellikle mecmuanın hangi kütüphanede hangi numarada kayıtlı olduğunun belirtilmesi veri taraması açısından önemlidir. Bazı tez başlıklarında, tez olarak çalışılan mecmuanın hangi kütüphanede olduğu, hangi numarada kayıtlı bulunduğu konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu durum, o mecmua hakkında anlık bilgi elde etme imkânını sunmamaktadır. Bu da aynı mecmuanın bir başkası tarafından mükerreren çalışılması riskini ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra yapılan mecmua tezlerinde MESTAP tablosuna ve tez başlığında da MESTAP adına yer verilmesi, mecmuaların veri tabanının oluşturulması açısından son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple, çoğunluğun tercih etmiş olduğu, "..... Kütüphanesi ..... Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin ve MESTAP'a göre Tasnif)" başlığı en uygun ifadelendirme şekli olarak görülmektedir.

SONUÇ

YÖK tez sistemine kayıtlı olan mecmua konulu ve MESTAP tablosu içeren tezler üzerine yapılan bu inceleme neticesinde tabloda birbirinden farklı uygulamalar tespit edilmiştir. MESTAP tablosunun işlenmesi konusunda tezlerde birliğin sağlanması, hem projenin sağlıklı bir şekilde tamamlanmasını hem de araştırmacıların daha pratik bir şekilde bilgiyi elde etmelerini mümkün kılacaktır.

Mecmua üzerine yapılan tezlerin başlıklandırılmasında standardın yakalanabilmesi ve tez adının mecmuayı açıkça belirleyecek şekilde verilmesi, erişilebilirliğin sağlanması bakımından son derece önemlidir. Bunun yanı sıra tez olarak verilen mecmuaların -standart bir başlıkla- ivedilikle sisteme kaydedilmesi, mükerrer çalışmaların yapılmasını da engelleyecektir.

Lisansüstü programlarında (YL-DR) “Şiir Mecmuaları” dersinin konulması ve bu derslerde mecmua çalışıp MESTAP tablosu yapılmamış tezlerin tablolarının hazırlanması da dâhil olmak üzere incelenen mecmuaların MESTAP tablolarının oluşturulup sisteme işlenmesi hem projeye katkı sağlayacak hem de projenin hedefi olan mecmuaların içeriğiyle beraber gün yüzüne çıkarılması sürecini hızlandıracak ve araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır.

İlerleyen dönemde cönklerin de bu projeye dâhil edilmesi, özellikle içerisinde klasik edebiyat ürünlerini barındıranlar da olması itibarıyla önemlidir.

Ayrıca MESTAP tablosu içeren tezlerdeki tablolardan anlaşıldığı kadarıyla alanda nazım şekli ve türü konusunda ciddi problemlerin olduğu, bu hususta bir belirsizlik ve kararsızlık bulunduğu görülmektedir. Bu durumun öğrencilerdeki bilgi yetersizliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple tez danışmanlarının, tabloları mutlaka dikkatli bir şekilde kontrol etmeleri gerekmektedir. Bunun yanı sıra Lisans ve Yüksek Lisans eğitiminde nazım şekli ve türü konusunun daha iyi ele alınması ve örneklerle daha anlaşılır bir şekilde verilmesi zarureti ortaya çıkmıştır. Lisans üstü eğitimde verilecek “Şiir Mecmuaları”, “Mecmualar” yahut “Mecmualar ve Cönkler” gibi adlar altında verilecek dersin, bu eksikliğin giderilmesine de önemli katkı sağlayacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

Gıynaş, Kâmil Ali (2011). “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 25. s. 245-260.

Köksal, M. Fatih (2012). “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaları Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)”. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Şiirinin Kırkambarı*. (haz. Hatice Aynur vd.). İstanbul: Turkuaz Yayınları. s. 409-431.

Süngü, Zeynep (2020). “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (DEV)*. S. 25. s. 917-1056.

Tunç, Semra-Ahmet Sevgi (2015). “Livâyî Bey Mecmû’ası”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 34. s. 313-352.

Elektronik Kaynaklar

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp> (E.T.: 06.11.2023).